

L'ESCOLA MONTESSORI DE
VILANOVA I LA GELTRÚ.
«LA CASA DELS NENS»

Mre PROVIDÈNCIA GARCIA I SEGARRA

L'any 1924, dintre de la pedagogia de l'Escola Nova, comença a funcionar a Vilanova i la Geltrú una «CASA DELS NENS», escola construïda i feta només per aplicar el mètode Montessori. Es treballaven els hàbits, l'estimulació precoç i molts detalls dels que té en compte la pedagogia més actual.

L'ESCOLA MONTESSORI DE VILANOVA I LA GELTRÚ. «LA CASA DELS NENS»

QUI ERA MARIA MONTESSORI?

Maria Montessori (1870-1952). Va néixer a Chiaravalle, província d'Ancona (Itàlia), va ser la primera dona italiana que va obtenir la llicenciatura en medicina a la Universitat de Roma, l'any 1896.⁽¹⁾ Treballa durant alguns anys a la clínica de neuropsiquiatria, on tenia cura, sobretot, dels nens i nenes deficients, influïda per l'estudi dels metges francesos Itart i Séguin, proclama la superioritat del mètode pedagògic sobre el mèdic en el tractament dels deficients. I està convençuda que si el mètode ha estat bo per als deficients, també ha de resultar satisfactori per als nens i nenes que no tenen deficiències. El 6 de gener de 1907, obre a Roma la primera «CASA DEI BAMBINI». Era una escola per a nens que no havien estat atesos per la seva família.

En el seu mètode hi ha un principi de renovació didàctica, que radica a considerar que el nen és diferent de l'adult i que se li ha de prestar molta atenció. Va escriure diverses obres dedicades al nen/a i al seu ensenyament. «Il método della pedagogia scientifica», «L'autoeducazione nelle scuola elementari», «El niño»... L'any 1915 visita Barcelona per primera vegada.⁽²⁾

Vist qui era Maria Montessori i la seva ideologia ens centrarem en l'Escola que comença a funcionar a Vilanova seguint el seu mètode.

A Vilanova i la Geltrú, l'any 1924, comença a funcionar una «casa dels nens» dins del moviment de l'Escola Nova. Aquest mètode està basat en «la psicologia i el puerocentrisme».⁽³⁾ El mètode és interessant per la seva originalitat i influència.⁽⁴⁾ L'infant, com a persona diferent de les altres (les adultes), és educat en la LLIBERTAT. La mestra, més que ensenyar, el que fa és guiar, i el nen i la nena se senten feliços ja que no fan les coses per obligació, sinó per una necessitat pròpia i social. «La disciplina es desenrotlla naturalment amb el contacte social».⁽⁵⁾ Un altre detall important d'aquesta escola és que era mixta, els nens i les nenes anaven junts a classe.

Molt interessant és el MATERIAL, en què es busca l'educació i el desenvolupament dels sentits i de la intel·ligència. La importància d'aquesta escola la veiem reflectida en els diaris de la Vila. Si ens els llegim, a més de trobar els típics comunicats de quan comencen les classes o de les assignatures que es treballen hi ha llargs escrits, on es fan grans reflexions sobre el mètode i es tracta amb profunditat l'educació del sentits...

INAUGURACIÓ

El dia 14 de febrer de 1924 va tenir lloc la inauguració de la casa dels nens. Aquest acte el trobem comentat al *Diari de Vilanova*; en aquest article es fa un petit resum del que es va fer. El capellà de l'Hospital, que deuria ser el qui ensenyaria religió i moral a l'escola, va beneir les classes i, a continuació, va fer una plàtica en la qual va recalcar:

- El deure que tenen els pares d'educar els seus fills.
- La seva responsabilitat de triar l'escola.
- Els principis del mètode Montessori.

Per aquest article sabem:

- El nom de la professora: Srta. Dolors Mallafre.
- Sobre l'edifici:
  - Construït exprés, per l'arquitecte Sr. Ràfols.
  - La seva situació entre les dues Rambles.
  - Descripció: Planta baixa, dues aules per a l'ensenyament, despatxos, registre antropomètric, serveis higiènics, wàters i jardí de 600 metres quadrats.

Josep F. Ráfols, un dels impulsors i fundadors de l'Escola Montessoriana de Vilanova i la Geltrú, va formar part del Consell Directiu durant la seva curta duració.

Per d'altres fonts sabem que hi havia arbres, amb un quadrat de sorra perquè els alumnes més petits poguessin jugar. Hi havia moltes plantes i també sabem que les classes eren grans i tenien molta llum.

- Material: «El material de enseñanza es abundante y espléndido».⁽⁶⁾

Ens comenten els ex-alumnes que hi havia dos armaris. En un d'ells hi havia tres prestatges: en un hi havia figures geomètriques, encaixos; en un segon hi havia capses amb lletres retallades i al darrer, els telers.

També pensem que era l'escola més cara de Vilanova; així ens ho confirmen els seus ex-alumnes, ja que hi havia molt pocs alumnes per aïa i el material era abundant. Per aquest motiu només hi podien assistir nens i nenes de famílies econòmicament fortes com eren: els fills d'industrials, comerciants, persones de carrera,... i els d'algun obrer que feia grans esforços perquè els seus poguessin gaudir d'aquesta educació tan innovadora.

RESSÒ DE LA PREMSA LOCAL

La premsa de l'època se'n fa ressò, d'ací que, fent un estudi dels diaris de Vilanova d'aquests anys, trobem molts treballs amplis i profunds sobre el mètode trets de la premsa i de publicacions especialitzades estrangeres, traduïdes pel Sr. Ràfols, concretament:

— ARTICLES AL DIARI *LA DEFENSA*:

El dia 1 de febrer de 1924, Josep F. Ràfols tradueix de la *Cultura Italiana*⁽⁷⁾ un interessant article de Giuseppe Prezzolini, el qual defineix el mètode com «...un himne a la llibertat de l'esperit, ...l'ambient de quietud i de simpatia en el qual el nen se sent créixer...» i el 22 de març, tradueix, de l'*Avenir Médical*, un article del Dr. Paul Vigne que parla de «La Escola de la Srta. Charvat a Lyon i el Mètode Montessori»; en aquest article es comenta com la Srta. Charvat aplica el mètode. En primer lloc fa una descripció del local: ampli, clar..., també comenta la imaginació de la mestra per atraure l'atenció dels seus alumnes. Per a estudiar història es fan representacions teatrals i, en acabar les classes, les mateixes alumnes tenen cura de la neteja. L'escrit és signat pel Dr. Paul Vigne «Director de l'Oficina d'Higiene de Lyon».⁽⁸⁾

- ARTICLES AL *DIARI DE VILANOVA*:

Fent un estudi dels diaris de Vilanova d'aquest mateix any, trobem una col·laboració firmada, també, per Josep F. Ràfols, que fa una traducció de la *Presse Medicale* (París, 26 de gener de 1921), que ocupa diversos números. El seu títol és: «A propòsit del Mètode Montessori. L'educació sensorial en la formació dels selectes».⁽⁹⁾

Són una sèrie d'articles molt enriquidors en els quals s'ofereix una fonamentada explicació del mètode i del material, així com el perquè de tot això.

«L'educació del tacte».⁽¹⁰⁾ «L'educació del sentit visual».⁽¹¹⁾ «L'educació visual combinada amb l'educació tàctilo-muscular».⁽¹²⁾ El contingut d'aquests articles és molt interessant, però el més valuós, precisament, és la seva part didàctica ja que, mitjançant la premsa, les persones de Vilanova podien conèixer el que representava aquest mètode i prenen coneixement que el nen quan jugava no solament es divertia sinó que també s'anava desenvolupant.

Fotografia en la qual es recull un moment d'una classe de l'Escola Montessori. La nena escriu en català a la pissarra: «els mesos de l'any...».

FUNCIONAMENT

Quant al funcionament d'aquesta escola en concret, tenim l'article: «L'ESCOLA MONTESSORIANA DE LA NOSTRA VILA», que és fruit de l'observació realitzada durant una visita feta per l'associació dels ex-alumnes obrers. Entusiasme de veure com es descriu l'ambient de l'escola i com aquestes persones comprenen el treball que realitzen els nens.

Es parla del Consell Directiu:

La visita es va realitzar dissabte 29 de maig, en entrar varen ser rebuts pel Consell Directiu, Srs.: Miret, Ràfols i Castany.

A continuació foren presentades les senyoretetes: Dolors Mallafré i Lluïsa Farràs.

Comencen la visita entrant a les classes, de les quals comenten:

- L'espai:

«Entrem a les classes i hom sent interiorment una complaença interior de benestar. Sostres alts, amplis finestrals, bona ventilació, colors d'agradables tonalitats, etc. formen un conjunt de magnífiques condicions higièniques que disposen favorablement l'esperit».⁽¹³⁾

- El material:

«...taules menudes, cadires del mateix tamany, pissarres, armaris, renta-mans, etc., tot fet a mida per ells, els NENS I NENES VERITABLES AMOS I SENYORS D'AQUELL PETIT MÓN».⁽¹⁴⁾

Lletres de cartró retallades per a llegir i escriure, cubs de distintes mides per les diferents capacitats, sedes de diversos colors i tonalitats per a la vista, petits vestidors per a la coordinació del moviment dels dits, d'aquesta manera els nens i les nenes aprenien a fer llaçades, a cordar els botons sense adonar-se'n, també treballaven en encaixos i tenien en compte el seu color i la seva forma. Era molt interessant el material per educar l'oïda, petites capsetes amb diferents pedretes...

Es donava molta importància, també, al ritme, amb gimnàstica rítmica que feien tots seguint els acords del piano. És clar, necessitaven també una professora que toqués aquest instrument, segons ens expliquen era la Srta. Julia Camaño qui tocava el piano, a més de fer marxar també cantaven moltes cançons tradicionals catalanes.⁽¹⁵⁾

Aquesta manera de treballar la veiem com un joc.

LA LLIÇÓ DEL SILENCI

Amb un gran entusiasme aquest grup que visita l'escola viu la lliçó del silenci i ho comenta de la següent manera:

«... És per ells una satisfacció poder notar aquell silenci casi absolut...».⁽¹⁶⁾

Els nens i nenes s'adonen que poden sentir el soroll del tic-tac del rellotge, «la petita fulla moguda pel vent en un arbre de fora el jardí», sentir el seu nom molt fluixet que, des de l'habitació veïna, pronuncia la professora.

«Pleguen les mans sobre les seves carones i en tota quietud esperen sentir, jo crec que amb el cor, el breu remor dels llavis de la professora que pronuncia el seu nom, per seguidament acudir-hi amb la satisfacció més gran».⁽¹⁷⁾

ACTIVITAT

A l'hora de treballar, cada nen va a l'armari i agafa el material que li fa més goig, a continuació els mateixos nens estenen les catifes i es posen a treballar.

Per adonar-nos de com treballaven els nens i nenes de la classe ens podem fixar en la fotografia que recull un moment de la classe. En primer lloc veurem que tots i totes porten bates blanques. Cadascú va a l'armari i, en un ambient d'ordre i de silenci, comença el treball que ha triat. Mirant aquesta fotografia observarem que hi ha dues catifes, en una hi ha una nena que està component paraules amb lletres retallades, les paraules que ha compost són: gall, gos, poma..., aquests nens encara no sabien escriure, per això ho feien d'aquesta manera.

A l'altra catifa podem observar com estan jugant amb unes figures geomètriques, que se les van demanant i col·locant en els seus encaixos. Per poder col·locar aquestes figures, s'havien de fixar en la grandària, gruix i alçada.

A les taules més petites n'hi ha que treballen amb el teler, cordant botons, enganxant gafets o fent llaçades i nusos.

Per al sentit auditiu hi ha diferents capsetes amb diferents substàncies, des de sorra a pedretes de diferent mida per a ordenar els sorolls,

Portada de la llibreta de dictat propietat de J. Dallà, datada de l'any 1930.

CASA DELS NENS

Plaça Gumà i Ferràn

VILANOVA I GELTRÚ

El Patronat i Direcció de l'Escola Montessori, s'honoren en convidar-vos al **Festival Benèfic** que a profit dels desvalguts, tindrà lloc a la Casa dels Nens el proper **24 de Desembre** remerciant-vos, en nom dels pobres, la vostra assistència.

Vilanova i Geltrú, Desembre 1933

del més greu al més agut o al contrari. El material és molt ric i té moltes possibilitats. Per a l'educació del tacte hi ha papers de vidre de diferents gruixos...

Es recorden els treballs amb argila.

Seguint comentant la fotografia direm que hi ha una nena fent un dictat a la pissarra, on podem llegir «Els mesos de l'any», en català. Els altres nens i nenes estan fent aquest dictat al seu lloc; escriuen en una quartilla solta, no utilitzaven llibreta. Treballaven en fulls que després es cosien formant una llibreta. El Sr. Dallà ens ha deixat la seva; es veu cosida i tots els dictats porten la data i la signatura. Aquesta llibreta, concretament, és de l'octubre al desembre de 1930.⁽¹⁸⁾

Si ens fixem en la fotografia, veurem una sèrie de detalls que fan l'ambient més agradable: sobre la pissarra hi ha una planta i quadres a les parets.

Per quan tenien set hi havia un càntir. Bebien a galet; els més petits ho demanaven i la professora els aguantava el càntir.

Quant a l'aprenentatge de les lletres, es feia pel so i no pas dient el nom que tenen en l'abecedari.

A l'hora de berenar es parava la taula i s'ensenyava a menjar amb educació. Es tenia molta cura dels hàbits com: rentar-se les mans, mocar-se...

Gràcies a les entrevistes, es constata que molts ex-alumnes recorden les excursions que feien. Un cop al mes es berenava al camp i a final de curs s'anava amb autocar a Lourdes.

A continuació comentaré un altre article que s'intitula:

FESTA DE NADAL A LA CASA DELS NENS⁽¹⁹⁾

El punt principal sobre la festa celebrada la vespra de Nadal a la «Casa dels Nens» és que es tractava d'una festa per a divertir únicament els petits. Aquest és un gran canvi pedagògic ja que, normalment, en la pedagogia tradicional, les festes s'han utilitzat per a divertir els grans

Grup d'alumnes i educadors al jardí de l'escola. Al centre, la que fou la seva segona professora, la senyoreta Antònia Germà.

mitjançant els esforços dels petits. Això ens dona una petita idea de la gran diferència que hi ha entre la pedagogia rutinària i la del mètode Montessori.

Centrant-nos en la festa de Nadal, mossèn Manuel Roig els parlà del seu significat religiós. Tenien fet un PESSEBRE, i a continuació se'ls presentà L'ARBRE DE NADAL, «tot ple de llumenetes multicolors i de brillants penjarelles».

Perquè els nens passessin una bona estona, va venir de Barcelona el Sr. AURELI CAMPMANY (pare de l'entranyable i desapareguda escriptora, Mª Aurèlia Campmany) a explicar-los rondalles.

En el moment més inesperat aparegué el legendari «Sant Nicolau o l'Home de Nadal» i oferí presents als menuts.

Així van celebrar, aquest any, la festa de Nadal a la Casa dels Nens. I el punt que ens ha quedat més marcat han estat les vivències dels infants, ja que tot era per a ells. La vinguda del Sr. Aureli Campmany va ser una idea molt encertada per part de les persones organitzadores de la festa. Les seves rondalles feren fruit, d'allò més, la mainada. I de qui també varen gaudir molt, aquests petits i petites, fou de Sant Nicolau amb els seus regals, el pessebre i l'arbre de Nadal.

No solament se celebraven festes, sinó que també se seguïen unes matèries i s'impartien uns continguts.

CONTINGUTS QUE S'IMPARTIEN⁽²⁰⁾

Les matèries d'ensenyament eren:

LLENGUATGE: Llegir, escriure, gramàtica, composició...

ARITMÈTICA: GEOMETRIA: Dibuix geomètric.

GEOGRAFIA: Introducció als fenòmens geogràfics, a la morfologia i a la nomenclatura de la terra amb inicis de geografia humana. Coneixement viscut de la geografia local amb pràctiques elementals de mètode geogràfic.

HISTÒRIA: Història com a narració. Inicis d'història d'art.

CIÈNCIES FÍSiques I NATURALs: Lliçons de coses.

RELIGIÓ, RÍTMICA, DIBUIX I TREBALL MANUAL, JOCS I EXERCICIS FÍSICS.

De les matèries d'ensenyament el que ens pot cridar l'atenció és, precisament, com s'estudia la geografia, «coneixement viscut de la geografia local». Aquest detall ens fa pensar com es treballava en aquesta escola.

ENTREVISTES

Hem cregut molt interessant de parlar amb les persones que havien estat alumnes d'aquesta escola. El detall que ens ha entusiasmat és concretament el bon record que guarden del temps de col·legi. Quant se'ls fa la primera pregunta, el somriure apareix.⁽²¹⁾

El Sr. Dallà s'entusiasma quan recorda l'escola. Explica amb tot detall i estimació tot el que recorda, des de la descripció del jardí i del col·legi a com els ensenyaven a parar la taula i a menjar, fixant-se en com mastegaven i tants altres detalls d'educació.

MOTIUS DE LA SEVA FUNDACIÓ

Pel que hem anat esbrinant, es va fundar gràcies a un grup de persones de la Vila pertanyents majoritàriament al món de la medicina (metges, farmacèutics...). Construïren un edifici fet especialment, pensant en l'aplicació del mètode. L'escola resultava bastant cara ja que era privada i tenia un nombre reduït d'alumnes.

La seva vida fou de curta duració (10 anys). Pensem que es va tancar ja que, a les persones que l'havien fundada, les quals formaven part de la junta directiva, els havien crescut els fills i filles.

Pel que ens explica un ex-alumne, no sap el motiu pel qual la Srta. Lluïsa Farràs va deixar el col·legi i la va substituir la Srta. Antònia Germà. Com a alumne va notar que, en aquella època, es van anar suprimint alguns detalls religiosos, com el de deixar de fer el pessebre per Nadal, i de fer només l'arbre.⁽²²⁾ Aquest ex-alumne també ens ha proporcionat

una fotografia que està feta al jardí de l'escola. En aquesta fotografia, s'hi poden observar els nens i les nenes, amb les seves bates blanques, al jardí, davant dels xipresos, i al mig la Srta. Antònia, de qui, aquest alumne, en guarda un emotiu record i ens diu que el seu aspecte era molt juvenil i agradable.

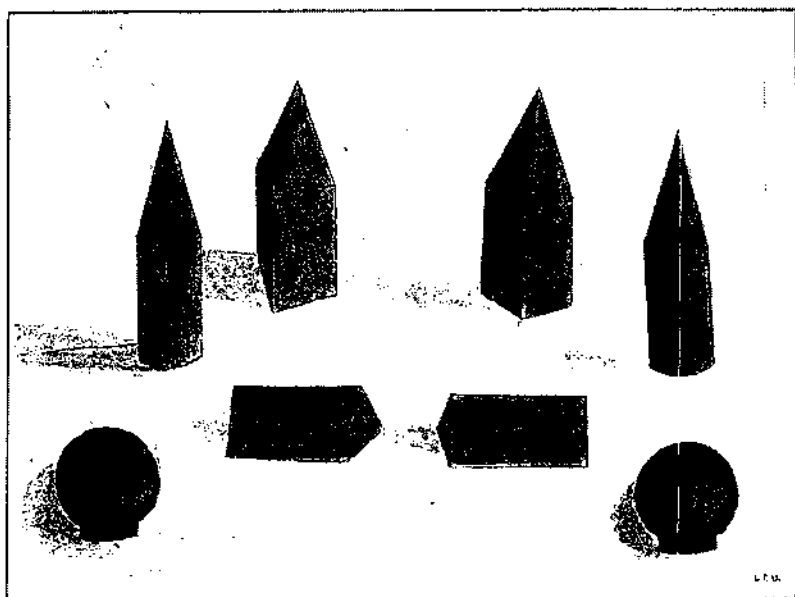
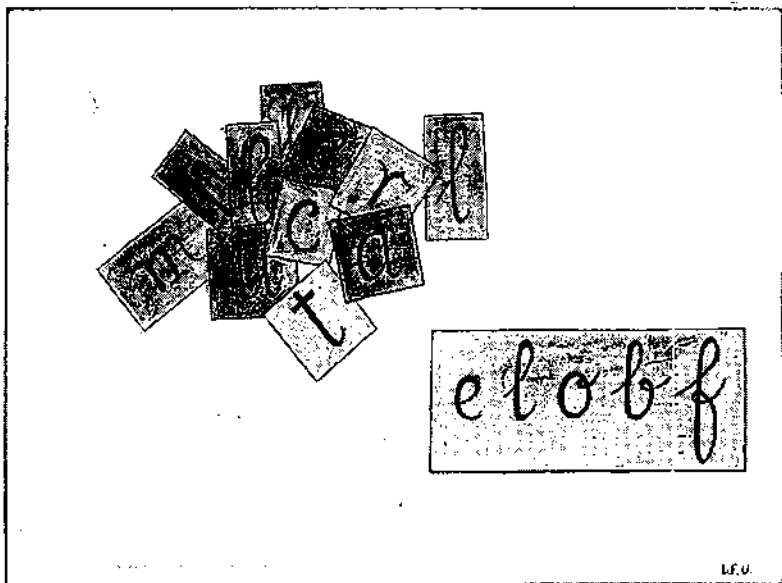
LLIBRE RECOPIACIÓ DEL MÈTODE MONTESSORI

Considerem molt interessant un llibre manuscrit per la professora Lluïsa Farràs, en el qual hi ha dibuixos i explicacions molt raonades del mètode. Aquest llibre porta la data de 1936 i s'intitula *Primer Curso Nacional Montessori*.⁽²³⁾ Té 37 pàgines i ens palesa la idea de l'esperit Montessori viscut per una mestra que havia dedicat la il·lusió de la seva vida als nens i nenes. S'ha de destacar el color i la claredat en l'exposició dels temes. És digne d'esment l'ambient que envolta l'ensenyament, el material de vida pràctica i el sensorial, que és diferent per a cada sentit. També

Portada del llibre manuscrit de la professora Luisa Farràs en el qual es recopila el mètode d'ensenyament creat per Maria Montessori.

Dos dels seus fulls interiors.

destaca la introducció a la Història Natural, a la matemàtica... Aleshores l'escola Montessori de Vilanova ja romania tancada, però la il·lusió encara continuava.

Vilafranca també va tenir la seva escola Montessori. Va funcionar des de l'any 1916 fins al 1936.⁽²⁴⁾

CONCLUSIÓ

A manera de conclusió, pensant en els nens que segueixen el mètode Montessori, podem evocar les paraules de Giuseppe Prezolini: «semblen sapiguer menys que els altres en un examen fet de la manera acostumada, però estan més desenrotllats i tenen el cervell més despert, són molt més ordenats i sobretot més feliços».⁽²⁵⁾ El que pot satisfer més a un professorat és que el seu alumnat aprengui gaudint i que sigui molt feliç, perquè infant se n'és molt poc temps i qui ha passat una infància feliç té molt de guanyat.

He d'agrair la col·laboració de totes les persones que m'han explicat les seves experiències i m'han facilitat tot tipus de documentació.

NOTES BIBLIOGRÀFIQUES

- (1) «Recuerdo del día del Homenaje a la Doctora Montessori, 24 de junio de 1935, Palacio de Proyecciones Parque de Monjuic Barcelona.»
- (2) *Enciclopèdia de la Pedagogia*, p. 60.
- (3) GUTIÉRREZ ZULOAGA, Isabel. *Historia de la educación*. ITER ediciones. Madrid. 1968, p. 384.
- (4) *Op. cit.*, p. 384.
- (5) *La Defensa*, dia 1 de febrer de 1924, p. 2.
- (6) *Diario de Villanueva y Geltrú*, dissabte 16 de febrer de 1924, p. 2.
- (7) *La Coltura Italiana* (Firenze. Soc. An. Editrice La Voce, 1923.
- (8) *L'Avenir Médical*. Lyon, febrer 1924.
- (9) *Diario de Villanueva y Geltrú*. Dijous 8 d'abril de 1924.
- (10) *Diario de Villanueva y Geltrú*. Dimarts 20 de maig de 1924.

-
- (11) *Diario de Villanueva y Geltrú*. Dimarts 27 de maig de 1924.
- (12) *Diario de Villanueva y Geltrú*. Dimecres 18 de juny de 1924.
- (13) Arxiu Escofet. Àlbum d'Ensenyament. Retall de diari.
- (14) *Op. cit.* Arxiu Escofet.
- (15) Entrevista amb el Sr. Jaume Dallà.
- (16) *Op. cit.* Arxiu Escofet.
- (15) *Op. cit.* Arxiu Escofet.
- (16) *Op. cit.* Arxiu Escofet.
- (17) *Op. cit.* Arxiu Escofet.
- (18) Llibreta de dictats que conserva el Sr. Dallà. N'hi ha en català i en castellà.
- (19) Butlletí de l'Associació d'Alumnes Obrers de l'Escola Industrial de Vilanova i la Geltrú. Any 1925, pp. 9 i 10. Biblioteca-Museu Víctor Balaguer de Vilanova i la Geltrú.
- (20) *Diario de Villanueva y Geltrú*. Tret d'un anunci aparegut el dilluns 7 de setembre de 1925 a la p. 5 i repetit, igual, els dies 10, 12, 19, 22, 23, 26 i 29 de setembre de 1925. Un detall curiós és que en tot l'any 1926 no hi ha cap anunci.
- (21) Hem parlat amb els tres germans Urpí Planas, Josep, Marina i Ramon, tots ells ex-alumnes del centre. Ens conten, amb gran entusiasme, les vivències que guarden. Han estat molt valuoses les aportacions de J. Dallà, Enric Almirall, Pere Miret, ... i tants d'altres que en tot moment han informat i proporcionat documentació.
- (22) Aportació feta per l'ex-alumne Enric Almirall.
- (23) Per mitjà de Na Rosa Mansilla, hem aconseguit un quadern manuscrit de la professora Lluïsa Farràs, que molt amablement ens ha proporcionat Teresa Llorens. En aquest quadern hi ha les notes i dibuixos presos per l'esmentada mestra en un curs Montessori seguit l'any 1936. Aquest quadern és del tot interessant.
- (24) SOLÉ BORDES, Joan: «L'Escola Montessori a Vilafranca (1916-1936)», *Olerdolae* núm. 4, pp. 8 i 9.
- (25) *La Defensa*. Divendres 1 de febrer de 1924, p. 2.